

УДК 378.147

Дереза О.О., к.т.н., доцент, Дереза С.В., ст. викладач
Таврійський державний агротехнологічний університет

ФОРМУВАННЯ СПРЯМОВАНOSTІ НА ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано пріоритети, сучасний стан та основні підходи до професійної підготовки майбутніх інженерів у якості інженерів-педагогів професійно-технічних закладів освіти.

Ключові слова: освіта, особистісна орієнтація, професійна освіта, інженер-педагог, лекція-діалог, лекція-прес-конференція.

Постановка проблеми. Головною метою української системи освіти на сучасному етапі її розвитку є «створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України». У такому контексті освіта є стратегічною основою розвитку особистості, а пріоритетом державної політики в галузі освіти визначена її особистісна орієнтація [1,2,3,4,5,6].

Відтак, розвиток освітнього простору України визначається процесами європейської інтеграції, які впливають на всі сфери життя держави, а тому і на стан вищої освіти [2,3,4].

За цих умов однією з основних цілей інтеграційного процесу є «розширення індивідуальних свобод особистості» [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність реформування системи освіти України, її вдосконалення і підвищення рівня якості є найважливішою соціальною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у світі [4,5]. Отже, реалізація ідей та принципів державної політики в галузі освіти робить необхідним дослідження теоретичних засад особистісно орієнтованого навчання.

Пріоритетом основних структурних засад створення європейського освітнього простору Комісія Європейського Союзу визначила високий рівень діяльності у галузі створення та впровадження стандартів підготовки

фахівців професійної освіти, оскільки саме сучасні проблеми професійної освіти потребують спільних зусиль щодо їх вирішення [6].

У цьому контексті підготовка майбутніх інженерів до професійного становлення і творчої діяльності в професійно-технічних закладах освіти є актуальним завданням вищої освіти в Україні, оскільки основне завдання щодо навчання та виховання робітничого потенціалу країни в професійно-технічних закладах освіти покладено саме на інженерно-педагогічних працівників [7].

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні ролі спрямованості на особистісно орієнтоване навчання у профільній підготовці майбутніх інженерів-педагогів.

Виклад основного матеріалу. Головною метою системи вищої інженерно-педагогічної освіти, як зазначено в Концепції розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні, є підготовка майбутніх інженерів високої кваліфікації, здатних здійснювати соціально-професійну та виробничо-технологічну діяльність, згідно з державним соціальним замовленням для потреб професійно-технічних навчальних закладів [8].

У Концепції розвитку професійно-технічної освіти в Україні особлива увага надається формуванню якісно нового типу інженера-педагога професійної школи, який органічно поєднує функції викладача та майстра виробничого навчання [9].

Необхідною мовою підготовки майбутнього інженера-педагога до впровадження навчання, орієнтованого на розвиток та саморозвиток особистості учня професійно-технічного закладу освіти є формування спрямованості на особистісно орієнтоване навчання, яке забезпечується шляхом:

- модернізації змісту дисциплін педагогічної підготовки;
- упровадження варіативності форм і методів навчальної діяльності, спрямування педагогічних практик на особистісно орієнтоване навчання;
- організації наукової роботи по вивченню і систематизації досвіду реалізації особистісно орієнтованого навчання.

Теоретична підготовка з дисциплін педагогічного циклу здійснюється в процесі їх вивчення майбутніми інженерами. Проте, як свідчать результати дослідження, традиційний зміст дисциплін педагогічної підготовки у сучасних технічних вищих навчальних закладах не забезпечує формування спрямованості майбутнього інженера-педагога на особистісно орієнтоване навчання в професійно-технічних закладах освіти, а тому потребує вдосконалення та модернізації. Саме тому метою модернізації змісту

дисциплін педагогічної підготовки майбутнього інженера-педагога є формування теоретичних і практичних знань освітнього процесу і особливостей особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти, мотивації до такого навчання, до пізнання та сприяння розвитку особистості учня.

Зазначена модернізація передбачає оволодіння майбутніми інженерами-педагогами знаннями теорії та практики особистісної орієнтації навчання, а саме: понять «людина», «особистість», «індивід», «гуманізація освіти», «особистісний підхід», «суб'єктний досвід», «особистісно орієнтоване навчання», «технології особистісно орієнтованого навчання». Засобом модернізації може бути включення до змісту дисциплін педагогічної підготовки відповідних модулів та тем. Іншою важливою метою модернізації змісту дисциплін педагогічної підготовки є формування у майбутніх інженерів-педагогів системи мотивів та цінностей, пов'язаних з усвідомленням неповторності та ролі особистості учня в процесі організації його навчання в професійно-технічному закладі освіти; усвідомленням необхідності застосування особистісно орієнтованого навчання, появою потреби й бажання пізнавати, сприяти розвитку особистості учня та розробляти власні методики особистісно орієнтованого навчання.

Модернізація змісту дисциплін педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів забезпечить:

- оволодіння знаннями теорії й практики гуманізації освітнього процесу, пізнання та розвитку особистості учня в процесі навчання, особистісної орієнтації навчання в професійно-технічних закладах освіти;

- формування в майбутнього інженера-педагога системи мотивів, цінностей, переконань у неповторності та винятковій ролі особистості учня в процесі його навчання; потреб і бажання організувати особистісно орієнтоване навчання в ході майбутньої педагогічної діяльності у професійно-технічних закладах освіти.

Упровадження варіативності форм і методів навчальної діяльності в ході вивчення педагогічних дисциплін здійснюється з метою оволодіння майбутніми інженерами-педагогами практичними уміннями й навичками використовувати особистісно орієнтовані форми, методи та засоби навчання. Для забезпечення варіативності майбутнім інженерам-педагогам у процесі організації їх навчальної діяльності з педагогічних дисциплін пропонуються наступні форми: лекції-діалоги, проблемні лекції, лекції-прес-конференції, семінари-диспути, семінари-практикуми, дослідницькі семінари, практичні заняття – засідання «круглого столу», практичні заняття

моделювання педагогічної діяльності.

Метою, наприклад, лекції-діалогу «Розв'язання актуальних проблем вітчизняної психолого-педагогічної науки шляхом реалізації особистісного підходу в процесі організації навчання учнів», є оволодіння та особистісне привласнення знань теорії гуманізації освіти.

Викладачем готується система питань, завдяки якій студенти приходять до розуміння й особистісного сприйняття навчального матеріалу. Характерною особливістю лекції-діалогу є тісна пізнавальна та емоційна взаємодія викладача та студента.

Метою лекції-прес-конференції «Особистісно орієнтовані технології викладання інженерних дисциплін у професійно-технічних закладах освіти» є створення умов для особистісної реалізації майбутніх інженерів-педагогів. У ході лекції після вступної доповіді викладача заслуховуються доповіді «прес-центру», після чого студенти ставлять запитання, на які відповідають один або декілька членів «прес-центру». Кінцевим етапом лекції є обговорення та підведення її підсумків.

У ході семінару-диспуту «Роль особистості учня професійно-технічного закладу освіти в процесі його навчання» студенти вчаться відстоювати свою позицію, вести наукову дискусію з означеної проблеми, шляхом співставлення різних точок зору приходити до її оптимального розв'язання.

Питання для обговорення й вирішення поставленої проблеми формулюються на початку заняття спільно викладачем і студентами. Важливою за таких умов є наявність актуальної проблеми, яка потребує розв'язання, та широта точок погляду на неї.

На практичному занятті моделювання педагогічної діяльності «Особливості застосування особистісно орієнтованих форм і методів навчання в професійно-технічному закладі освіти», розв'язується завдання щодо оволодіння майбутніми інженерами-педагогами уміннями застосовувати теоретичні знання в майбутній практичній діяльності, формується їх здатність розв'язувати нестандартні педагогічні ситуації. За такого підходу викладач виконує роль консультанта, тоді як від студента вимагається високий рівень активності, самостійності, наполегливості в досягненні мети.

Ефективними у процесі впровадження варіативності навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів є такі методи: – діалогічні методи викладання навчального матеріалу (бесіда, пояснення, дискусія, консультування);

- методи стимулювання та мотивації учіння (пізнавальні, ділові педагогічні ігри, заохочення);
- пошуково-творчі методи (евристичні, проблемні, дослідницькі);
- аналіз педагогічних ситуацій (проблемних, звичайних, нетипових);
- методи дослідження інформаційних джерел (планування, конспектування);
- контрольні - оцінкові методи (попередній екзамен, усна доповідь, усне обговорення, тестування, творча контрольна робота).

Забезпечення варіативності форм і методів навчальної діяльності майбутніх інженерів-педагогів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін здійснюється шляхом надання їм права та свободи вибору. Під час вибору форм і методів навчальної діяльності перевага надається особистісно орієнтованим, оскільки саме вони сприяють розвитку особистості майбутнього інженера-педагога та забезпечують його підготовку до застосування таких форм, методів і засобів у процесі організації особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти.

Метою науково-практичної роботи по вивченню та систематизації досвіду організації особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти є інтеграція набутих теоретичних і практичних знань, умінь особистісно орієнтованого навчання, навичок їх творчого застосування у майбутній педагогічній діяльності.

Важливим напрямом діяльності майбутніх інженерів-педагогів у ході проходження практики є вивчення ними досвіду роботи викладачів професійно-технічних закладів освіти щодо впровадження особистісно орієнтованого навчання. З цією метою майбутні інженери-педагоги знайомляться з нормативною документацією професійно-технічного закладу освіти, вивчають проблемну тему закладу, аналізують напрацювання методичних об'єднань викладачів із проблеми реалізації особистісно орієнтованого навчання, вивчають досвід роботи викладачів щодо впровадження особистісно орієнтованого навчання.

Таким чином, формування спрямованості майбутнього інженера-педагога на особистісно орієнтоване навчання є важливою умовою його підготовки до реалізації особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти. Формування системи особистісних цінностей майбутнього інженера-педагога, пов'язаних з усвідомленням неповторності, цінності особистості кожного учня, мотивів до особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти (ціннісно-мотиваційного компоненту) забезпечується шляхом модернізації

змісту дисциплін педагогічної підготовки (включення тем, які розкривають питання зародження та розвитку гуманістичних поглядів у філософській, психологічній, педагогічній науках, питання становлення особистісного підходу в освіті, проблеми пізнання, сприяння розвитку особистості учня в процесі навчання).

У свою чергу, модернізація змісту дисциплін педагогічної підготовки забезпечує формування та особистісне привласнення майбутнім інженером-педагогом знань теорії й практики особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти (змістовий компонент підготовки).

Упровадження в практику підготовки майбутніх інженерів-педагогів варіативності форм (лекцій-діалогів, проблемних лекцій, лекцій-прес-конференцій, семінарів-диспутів, семінарів-практикумів, дослідницьких семінарів) та методів (діалогічних, стимулювання та мотивації учіння, пошуково-творчих, аналізу педагогічних ситуацій, контрольної - оцінкової) навчальної діяльності забезпечує формування умінь і навичок майбутніх інженерів-педагогів організувати особистісно орієнтоване навчання в професійно-технічних закладах освіти.

Висновки. З метою формування вмінь майбутнього інженера-педагога створювати власні методики особистісно орієнтованого навчання, вмінь виявляти, досліджувати та розв'язувати проблеми особистісно орієнтованого навчання ефективною є робота майбутніх інженерів-педагогів по вивченню та систематизації досвіду організації особистісно орієнтованого навчання в професійно-технічних закладах освіти (вивчення, аналіз, розв'язання проблемних тем закладу, досвіду впровадження особистісно орієнтованого навчання викладачами професійно-технічних закладів освіти; розробка майбутніми інженерами-педагогами дослідницьких робіт).

Бібліографічний список.

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2001. – № 29. – С. 4–6.
2. Вища освіта України і Болонський процес : [навчальний посібник] / [за ред. В.Г. Кременя; авторський колектив : М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.]. – Тернопіль : Навчальна книга ; Богдан, 2004. – 384 с.
3. Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України // Освіта. – 2004. – 11–18 лютого. – с. 6–7.
4. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна – Болонья –

Саламанка – Прага – Берлін) / [упор. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.]. – Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.

5. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес : [матеріали до першої лекції] / [відп. ред. М.Ф. Степко ; уклад. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю.В. Сухарніков]. – Київ, 2004. – 26 с.

6. Сисоєва С.О. Проблема критеріїв ефективності професійної підготовки в контексті євроінтеграції / С.О. Сисоєва // Педагогічна і психологічна науки в Україні : [збірник наукових праць (до 15-річчя АПН України) : у 5-ти т.]. – Т. 5 : Неперервна професійна освіта : теорія і практика. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 392 с.

7. Романчук Н.О. Особистісна орієнтація педагогічної підготовки майбутнього інженера-педагога / Н.О. Романчук // Проблеми становлення та самореалізації творчої особистості майбутніх фахівців гуманітарного спрямування : [збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції]. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – С. 112–114

8. Концепція розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні. – Харків : УІПА, 2004. – 40 с.

9. Ничкало Н.Г. Українські концепції професійної освіти : тенденції і перспективи / Н.Г. Ничкало // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – Т. 5. – К. : Педагогічна думка, 2007. – С. 39–47.

Dereza O.O., Dereza S.V. Formation focus on oriented education in the training of future engineers-teachers for vocational education institutions

Summary. The article analyzes the priorities of the current state and the main approaches to training future engineers as engineers and teachers of vocational education institutions.

Key words: education, personal guidance, vocational training, engineer, teacher, lecture-dialogue, lecture, press conference.